

۴۴۴۹

۱۷۶

جوابگاه اذن ولی در نکاح دختران

(بررسی، دیدگاه فریقین)

تألیف: علی اکبر محمدزاده

استاد دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران جنوب

سرشناسه	: محمدزاده، علی اکبر، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: جایگاه اذن ولی در نکاح دختران (بررسی دیدگاه فریقین) / تالیف علی اکبر محمدزاده :
مشخصات نشر	: ویراستار و ارزیاب علمی حسین عندلیب.
مشخصات ظاهری	: قم: قسم، ۱۳۹۴.
شابک	: ۲۰۰ ص.
وضعیت فهرست نویسی	: ۱۵۰۰۰۰ ریال ۲-۹-۹۲۲۰۸-۶۰۰-۹۷۸:
موضوع	: فیبا
موضوع	: زناشویی (فقه)
شناسه افزودن	: اذن (حقوق)
رده بندی کنگره	: عندلیب، حسین، ۱۳۶۵ - ویراستار
رده بندی دی‌سی	: ۱۳۹۴ ج ۲ م ۳ / ۱ / ۱۸۹ BP
شماره کتاب‌سی‌سی	: ۲۹۷/۳۶
	: ۳۹۲۶۵۱۸

تلفن مرکز فروش: ۰۹۳۹۵۵۲۹۵۸۳



شناسنامه کتاب

نام کتاب: جایگاه اذن ولی در نکاح دختران (بررسی دیدگاه فریقین)

مؤلف: علی اکبر محمدزاده (استاد دانشگاه، آلاء اسلامی واحد تهران جنوب)

ویراستار و ارزیاب علمی: حسین عندلیب (استاد دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ)

ویراستار ادبی: جبار آذین

ناشر: قسم

نوبت چاپ: اول/ تابستان ۱۳۹۴

چاپخانه: زیتون

قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۲۰۸-۹-۲

کلیه حقوق محفوظ و مخصوص مؤلف است

مقدمه مؤلف

ازدواج و بحث پیرامونی آن در جوامع مختلف و دیدگاه‌های گوناگون دینی، ملی و بومی دارای شریعت، قوانین و آداب و رسوم خاص است. در دین اسلام هم که آخرین و «ممتازترین» دین آسمانی است، مجموعه شرایط و قوانین و احکامی برای ازدواج قرار داده شده است.

یکی از این قوانین «اذن ولی» است. این قانون شاید در بدو نظر مقوله‌ای ساده به نظر رسد، اما اختلاف اسناد شرعی و تنوع دیدگاه فقهای شیعه و سنی، به آن ابعاد گسترده داده و بررسی آن را دشوار و نیازمند بررسی‌های موشکافانه و دقیق اجتهادی کرده است.

اهمیت و پیچیدگی مساله به قدری است که «مفتو بحرانی» که خود از استوانه‌های فقاقت است، در این زمینه می‌گوید: «و قد عاها أصحاب من أمهات المسائل و معضلات المشاكل، و قد صنف فيها الرسائل و كثر السؤال عنها و السائل...»^۱ اصحاب، مساله ازدواج دوشیزه (و ثبوت یا عدم ثبوت ولایت ولی بر آن) را از مسائل مادر و مشکلات پیچیده دانسته‌اند و در این باره رساله‌ها نوشته و در اطراف آن پرسش و پرسش‌گر زیاد شده است. از سوی دیگر، آنچه به پیچیدگی مساله افزوده است، عرف رایج در زمان حاضر و تغییر نگاه‌ها نسبت

۱- بحرانی، آل‌عصفور، یوسف بن احمد بن ابراهیم، *الحدائق الناضرة في أحكام العترة الطاهرة*، ج ۲۳،

به ازدواج است. در عصر آغازین اسلام، امر ازدواج معمولاً امری به صورت ساده و از سوی «پدران» رقم می‌خورد و دختران هیچ گلايه‌ای نسبت به آن نداشتند، لکن امروزه، انتخاب فردی پدر، بدون نظرخواهی از دختر، نوعی توهین و بی‌احترامی به او محسوب می‌شود. بنابراین بررسی قانون اذن ولی کار سهل و آسانی نیست.

نگارنده در این نوشتار، برای بررسی مساله، ابتدا به تحلیل مفاهیم کلیدی پرداخته و سپس فهرستی اجمالی از اقوال فقهای شیعه و سنی را ارائه کرده است. سپس در چهار فصل به بررسی ادله و اسناد شرعی پنج قول مشهور فقهای شیعه پرداخته است. در فصل ششم هم اقوال فقهای اهل سنت و شش دیدگاه مشهور آنان بیان شده و در فصل هفتم دیدگاه مختار و نتیجه‌گیری مباحث تدوین و تألیف شده است. گفتنی است در فصل هفتم دیدگاه قانون‌گذار جمهوری اسلامی ایران نیز مورد بررسی قرار گرفته است.

امید است این نوشتار، گامی گرچه اندک، در راستای واکاوی‌ها و پژوهش‌های نو در مسائل فقهی محسوب شود.

در پایان شایسته است از زحمات فراوان جناب حجه الاسلام والمسلمین حسین عندلیب، استاد گروه فقه و حقوق دانشگاه محازی المصطفی (ع) که ویرایش و ارزیابی علمی این اثر را به عهده داشتند و نکات ارزشمندی را گوشزد نمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی کنم. همچنین از زحمات جناب آقای جبار آذین که ویراستاری ادبی این اثر را به عهده داشتند، کمال سپاسگزاری را دارم. از زحمات مدیر محترم انتشارات قسیم و همه کسانی که در به ثمر رسیدن این تحقیق در قالب کتاب مرا یاری کردند هم صمیمانه سپاسگزارم.

علی اکبر محمد زاده

تابستان ۱۳۹۴

فهرست

مقدمه مؤلف.....	۵
-----------------	---

فصل اول : مفاهیم و کلیات

الف) کلیات:.....	۹
مقدمه و بیان ساله.....	۹
پیشینه موضوع بحث.....	۱۰
ضرورت و اهمیت آن.....	۱۰
اهداف پژوهش.....	۱۱
سؤال‌های پژوهش.....	۱۱
فهرست اجمالی دیدگاه فقه‌های شیعه.....	۱۲
فهرست اجمالی دیدگاه فقه‌های اهل سنت.....	۱۴
ب) تعریف مفاهیم و اصطلاحات مرتبط با پژوهش:.....	۱۶
فقه و اجتهاد.....	۱۶
حقوق:.....	۱۷
نکاح.....	۱۸
اذن.....	۱۹
اذن دهنده.....	۲۰
مأذون.....	۲۰
مورد اذن.....	۲۱
ولی.....	۲۱
باکره.....	۲۲
فریقین:.....	۲۳

فصل دوم: بررسی و بیان ادله دیدگاه اول فقه‌های شیعه

قرن چهارم:.....	۲۷
قرن پنجم:.....	۲۷
قرن ششم:.....	۲۸
قرن هفتم:.....	۲۸
قرن هشتم:.....	۲۸
قرن نهم:.....	۲۹
قرن دهم:.....	۲۹

- ۳۰ - قرن یازدهم:.....
- ۳۰ - قرن دوازدهم:.....
- ۳۰ - قرن سیزدهم:.....
- ۳۲ الف) کلام شیخ مفید در کتاب احکام النساء:.....
- ۳۳ کلام شیخ مفید در مقنعه:.....
- ۳۴ ب) کلام ابوالصلاح حلبی در کافی:.....
- ۳۵ مستندات دیدگاه اول:.....
- ۳۵ - آیات:.....
- ۳۷ نحوه استدلال به آیات:.....
- ۳۸ توضیح ببار شهید اول:.....
- ۴۱ پاسخ به سوال دوم:.....
- ۴۲ استدلال به آیه اول:.....
- ۴۴ استدلال به آیه دوم:.....
- ۴۴ استدلال به آیه های سوم و چهارم:.....
- ۴۶ استدلال به آیه شریفه ﴿... أَمَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثَلِي وَثَلَاثَ وَرِثَاغٍ﴾.....
- ۴۷ - روایات موید دیدگاه اول:.....
- ۴۷ روایاتی که جهت استقلال باره به آنها تناد شده است:.....
- ۵۵ بررسی سند و دلالت روایات:.....
- ۵۶ بررسی روایت فضلا (روایت اول):.....
- ۵۷ راه حل صاحب جواهر به اشکال اضطراب من:.....
- ۵۷ نقد آیت الله شبیری زنجانی به دیدگاه شهید ثانی:.....
- ۵۹ اشکال مصادره به مطلوب بودن روایت فضلا:.....
- ۵۹ پاسخ مرحوم صاحب جواهر:.....
- ۶۰ تفسیر و نتیجه گیری نهایی روایت فضلا:.....
- ۶۲ خلاصه استدلال به روایات فضلا:.....
- ۶۳ بررسی روایت زراره (روایت دوم):.....
- ۶۳ سند و متن روایت:.....
- ۶۴ بررسی دلالت روایت:.....
- ۶۴ اشکال استدلال به روایت زراره:.....
- ۶۵ بررسی روایت عبد الرحمن بن ابی عبد الله (روایت سوم):.....
- ۶۷ بررسی روایت ابی مریم (روایت چهارم):.....
- ۶۷ توجیه و تفسیر مرحوم صاحب جواهر:.....
- ۶۸ بررسی روایت جعفریات (روایت پنجم):.....
- ۶۹ بررسی روایت سعدان (روایت ششم):.....
- ۷۰ بررسی روایت محمد بن هاشم (روایت دوازدهم):.....
- ۷۱ بررسی روایت ابان بن تغلب و صحیحہ مَیْسَر (روایت های ۱۳ و ۱۴):.....
- ۷۳ بررسی روایت ابی سعید القمط (روایت پانزدهم):.....

۷۴	بررسی روایت عمار بن مروان (روایت شانزدهم).....
۷۴	بررسی روایت اسحاق بن عمار (روایت هفدهم).....
۷۵	بررسی سایر روایات.....
۷۵	صحیح منصور بن حازم (روایت هفتم).....
۷۶	موثقہ فضل بن عبد الملک (روایت هشتم).....
۷۶	دعائم الاسلام (روایت نهم).....
۷۷	صحیح محمد بن مسلم (روایت یازدهم).....
۷۷	- روایت دعائم الاسلام (۱).....
۷۸	- روایت دعائم الاسلام (۲).....
۷۹	- صحیح مسلم - سنن ابن ابی داوود و سنن بیہقی (روایت هجدهم).....
۷۹	- سنن نسائی و ابن ماجه (روایت نوزدهم).....
۸۳	نتیجہ فصل

فصل سوم: بررسی و بیان ادله دیدگاه دوم فقہای شیعه

۸۶	دلیل اول:.....
۸۷	دلیل دوم:.....
۹۰	اشکالات دیگر به استدلال به آیه «يُخَوِّفُونَ مِنْكُمْ».....
۹۱	دلیل سوم:.....
۹۲	روایات دسته اول: نفی استقلال باکره.....
۹۳	۱- روایت سعد بن اسماعیل عن ایبه.....
۹۳	۲- روایت ابو عبیدہ حذاء.....
۹۵	روایات دسته دوم: استقلال پدر.....
۱۰۰	اشکال در دلیلیت روایت عبید بن زرارہ.....
۱۰۲	نتیجہ فصل

فصل چهارم: بررسی و بیان ادله دیدگاه سوم فقہای شیعه

۱۰۵	۱- اصله الاحتیاط.....
۱۰۶	۲- روایات.....
۱۱۲	توجه به دو عنصر مهم در تقویت دیدگاه تشریک.....
۱۱۲	الف) پدیده شناسی ازدواج در فرهنگ های مختلف.....
۱۱۴	ب) تحلیل ماهیت ولایت از حکومت به نظارت و حمایت.....
۱۱۵	نتیجہ فصل

فصل پنجم: دیدگاه چهارم و پنجم فقہای شیعه

۱۱۸	دیدگاه چهارم:.....
۱۱۸	روایاتی که دلالت بر استقلال پدر در عقد منقطع می نمایند:.....
۱۱۹	دیدگاه پنجم:.....
۱۲۰	تحلیل و نقد دو دیدگاه چهارم و پنجم.....

۱۲۰	لزوم بحث جدید درباره ولایت در عقد موقت
۱۲۵	دیدگاه فقهاء
۱۲۵	دیدگاه صاحب جواهر (ره)
۱۲۷	بررسی کلام «صاحب جواهر» (ره)
۱۲۸	بررسی دلیل عقلی صاحب جواهر (ره)
۱۲۸	نکته اول: پاسخ نقضی
۱۲۸	نکته دوم: پاسخ حلی
۱۲۹	نکته سوم:
۱۳۰	نکته چهارم:
۱۳۱	دیدگاه مرحوم آیت الله خوئی (ره)
۱۳۳	بررسی ادله استقلال ولی توسط آیت الله خویی (ره)
۱۳۴	چگونه این روایات را جمع کنیم؟
۱۳۶	بررسی و نقد دیدگاه آیت الله العظمی خوئی توسط آیت الله شبیری زنجانی
۱۳۹	دیدگاه مرحوم آیت الله خاتمی (ره)
۱۴۰	جمع بندی مرحوم شبیری زنجانی در مسالک
۱۴۰	دیدگاه آیت الله مکارم شیرازی
۱۴۱	مشاکل استقلال باکره در مسالک
۱۴۵	مشاکل استقلال باکره در نکاح دوم
۱۴۷	نتیجه فصل

فصل ششم: بیان دیدگاه فقه‌های اهل سنت

۱۵۲	دیدگاه شافعی
۱۵۲	دیدگاه ابوحنیفه
۱۵۲	دیدگاه ابو یوسف
۱۵۳	دیدگاه مالک
۱۵۳	دیدگاه داوود
۱۵۴	دیدگاه ابی ثور

فصل هفتم: نتیجه گیری و بیان دیدگاه مختار

۱۶۲	استثناهای اذن ولی (موارد سقوط اذن ولی)
۱۶۳	کفو شرعی و عرفی چیست؟
۱۶۶	نتیجه گیری
۱۶۹	فهرست منابع
۱۷۳	فهرست